

הלכות הדרף היומי

מסכת חגיגה

תוכן

- א. אין לך עסק בנסתרות ... ולא במרכבה ביהיד תני רבי חייא אבל מוסרין לו ראשי פרקים אמר רבי זירא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין ולכל מי שלבו דואג בקרבו איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו 1.....
- ב. אין מוסרין דברי תורה לנכרי 3.....

דף יג.

א. אין לך עסק בנסתרות ... ולא במרכבה ביהיד תני רבי חייא אבל מוסרין לו ראשי פרקים אמר רבי זירא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין ולכל מי שלבו דואג בקרבו איכא דאמרי והוא שלבו דואג בקרבו

כבר התבאר לעיל דף יא. שנחלקו הראשונים מהו "מעשה בראשית" ומהו "מעשה מרכבה"

שי"א שמעשה בראשית¹ הם מדעי הטבע והמחקר בראשית הבריאה. וי"א² שהוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית. ומפסוק שלאחריו. וי"א³ שהוא סודות הקבלה, איך בתחלת הבריאה השתלשלו העולמות זה אחר זה, עד שנברא עולם הגשמי הזה.

ומעשה מרכבה י"א שהוא המדע האלהי והוא הדבור על כללות המציאות ועל מציאות הבורא ודעתו ותאריו וחיוב הנמצאים ממנו והמלאכים והנפש והשכל הדבק באדם ומה שאחרי המות⁴. וי"א⁵ שמעשה המרכבה הוא שראה יחזקאל ושראה ישעיה. וע"י הזכרת שמות של קדושה משתמשים בכתר,

¹ פי' המשניות כאן (חגיגה פ"ב מ"א)

² תויו"ט שם על פי תוס'

³ תפארת ישראל שם אות ג ועיין פתח עינים "כתב הרב הקדוש מהרח"ו זצ"ל שמעתי ממורי הרב זלה"ה כי מעשה בראשית הם דרושי עולם התחושה היה בבראשית קודם התקון. ומעשה מרכבה הם דרושי התקון והתלבשות הפרצופים זה בזה והרכבת פרקי אי" בוז"ן וזה נקרא חידוש העולם והשינויים שיש מזמן לזמן בעניני סדרי התלבשות עכ"ל הרב ז"ל".

⁴ ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה, דא"כ חכמת המרכבה הוה ליה למתני, ר"ב במשנה שם

⁵ ר"ב שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת חגיגה

וצופין איך משמרות המלאכים במעמדן ואיך היכל לפנים מהיכל, כעין הסוכין ברוח הקודש. וי"א⁶ שהוא סוד נעלם ונשגב שנקרא "קבלה אלהית", דהיינו להתבונן בספירות, שהן הכלים והכחות שבהן פועל הקדוש ברוך הוא בעולמו, ולכן הן כביכול מרכבה לאין סוף ב"ה, וע"י התבוננת זה מציין האדם מרחוק בעצם אלהות ומכיר מי הוא אביו שבשמים, וי"א דר"ל הלימוד להרכיב שמות הקדושים, להוציא נכחם פעולות חדשות בעולם, והוא הנקרא "קבלה מעשית"

וצוו החכמים הראשונים⁷ שאין דורשין בדברים האלו ברבים. ומעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשים בו אא"כ היה חכם ומבין מדעתו מוסרין לו ראשי הפרקים. והוא שיתעורר מעצמו ויבין הכוונה בעצמו, ולא הי' צריך לפירוש אלא שרומזים לו הרמזים, והוא סובר בהן סברתו ושקול דעתו.

עניני מעשה בראשית⁸ ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס, ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין, ואין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר⁹, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות¹⁰, כתלמיד חכם אשר יראת ה' היא אוצרו, וכבר מילא כרסו בש"ס ופוסקים בעיון זך וטהור לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ובקי בהלכות הנהוגות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

ואין מספיק לאדם לומר אדע דיני התורה איסור והיתר כו' מפסק הדין ומהש"ע שחיבר מהרי"ק שנתפשט בכל הקהלות לדון על פיו, ואעסוק בחכמת הסוד הגם כי רבה היא, כי כל עוד שלא ידע עיקר הדין מהש"ס ומוצאו אינו יכול לעמוד על אמתת הדבר, אלא דעכ"פ אם זה האדם דעתו רחבה יכול לקבוע עתים ידועים או ימים ידועים להסתכל ולידע בנוראות

⁶ תפא"י שם ה

⁷ רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה י – יא

⁸ ואף על פי שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל קמן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר. רמב"ם שם הלכה יג

⁹ שהחכמה התלמודית היא השורש והעיקר אשר בה נזכה לחיי העולם הבא, והיא החכמה הגדולה מזה הצד מכל מה שזולתה. אף על פי שאינה חוקרת על נושא גדול כגודל חכמת מעשה המרכבה. כס"מ שם

¹⁰ מובא ברמ"א יו"ד רמז ד

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת חגיגה

ה', לקיים מצות דע את אלקיך ועבדהו כאשר הפליא לו' האלקי רשב"י
צוק"ל בס' הזוהר הקדוש¹¹.

גם המקובלים¹² ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה¹³
עד אחר שמילא כריסו מהש"ס, ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן
ארבעים שנה כמו"ש בן ארבעים לבינה, ואשרי מי שזוכה לה כי היא מאירת
עינים להבין עומק תורתנו הקדושה אמנם צריך לזה קדושה וטהרה זריזות
ונקיות וידיעה גדולה בתלמוד, ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן
הראוי קומטו בלא עת כמו"ש כל זה בר' חכמי האמת.

ומה שאסרו¹⁴ מללמוד שמות השם הנו'. הוא על כח פעולתו. ומעשה שע"י נעשה. אך ידיעת
אותיותיו ומלותיו בלבד הרי נודע. וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו
אילו היה זה בכלל האיסור אלא שהאיסור הוא על ידיעת הפעולה והמעשה שע"י.

וחכמה זו ראוי ללומדה מרב מפה לאוזן¹⁵, אך עתה בעוה"ר אין לנו זה אך כנגד זה יש ספרים
קדושים המורים לנו דרך בהתחלת לימוד חכמה זו, והיינו ספר שפע טל שערי אורה עבודת
הקודש ודומיהם והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים¹⁶.

ומ"מ אין ללמד קבלה או זוהר ברבים¹⁷, שמא יהיו אנשים לא הגונים שישמעו וח"ו יקצו
הנטיעות כשיבינו בצורה לא נכונה. וכל שכן שאין ללמוד במכון להפצת תורת הקבלה, וכדומה,
שומר נפשו ירחק מהם, שצריך לדקדק בדבר יותר ויותר שיהיה המלמד תלמיד חכם מקובל
אמיתי ויראת ה' היא אוצרו. ויש לקרוא עליהם מקרא שכתוב: הרחק מעליה דרכך ואל תקרב
אל פתח ביתה. ומצוה רבה להזהיר לרבים למנוע רגלם מנתיבתם¹⁸.

ב. אין מוסרין דברי תורה לנכרי

¹¹ ראשון לציון שם

¹² ש"ך שם ו

¹³ עיין (בתשובת הות יאיר סימן ר"י) שיש לרחק לימוד הקבלה כי ידיעתנו קצרה ואונס רחמנא פטריה ע"ש
באורך ועיין בזה בתשובת מהראנ"ח סימן ה' ובתשובת שמש צדקה הי"ד סימן ס"א באמצע התשובה (ובשו"ת
תשובה מאהבה ח"א) (ועיין בנו"ב ח"י"ד סי' צ"ג). פתחי תשובה שם ד

¹⁴ תויו"ט שם

¹⁵ ועיין בקונטרס ספר הזכרונות לר' צדוק הכהן מלובלין מצוה שלישית האריך הרבה בזה.

¹⁶ ערוך השולחן יורה דעה סימן רמו סעיף טו

¹⁷ כתב עת אורייתא יח, תשנ"ו, קיב – קטו עניני תפילה מהרב עזרא בצרי

¹⁸ שו"ת יחווה דעת חלק ד סימן מז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת חגיגה

אסור ללמד¹⁹ שאינו יהודי תורה²⁰, והעושה כן עובר על לפני עור לא תתן מבשול, ואפילו אם לומד מעצמו או שיש לו נכרי אחר המלמדו אסור²¹, שנאמר (תהלים קמז פסוק ב) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה,

י"א²² שאין איסור ללמוד תורה שבכתב לנכרי. וה' צוה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון, בשביל אומות העולם, ופי' ומשפטים בל ידעום הוא דינים הנלמדים מחוקי התורה שהיא נדרשת בהם. ויש הסבורים²³ שאין לחלק.

י"א²⁴ שאין האיסור אלא רק בתורת משה ומצותיה, שנצטוו בהן ישראל, אבל נביאים וכתובים מותר ללמדו שרואה בהן נקמות האמורות לישראל, ותשובות שראוי להשיב לאפיקורוס. אך בשל"ה החמיר מאד בדבר.

מותר ללמד²⁵ שאינו יהודי הלכות הנצרכות לקיום שבע מצוות בני נח, כגון דינים או עריות ורציחה ע"ז וכו', ובכיתה מעורבת של יהודים ונכרים, יכול ללמדם סדר נזיקין ונשים שהרי הם חייבים ז' מצוות ומותר ללמדם מצוות אלה²⁶.

¹⁹ תוס' בסוגייתנו ד"ה אין מוסרין דעובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה, כדאמר בסנהדרין (דף נט ע"א) ואמר רבי יוחנן נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה', לנו מורשה ולא להם. והמלמדו עובר אלפני עור לא תתן מבשול.

²⁰ אולם עיין בשו"ת באר שבע (קונטרס באר מים חיים סימן יד) הקשה למה לא הביאו הפוסקים להלכה את הנמרא בחגיגה, ובפרט הרמב"ם, ותירץ הייתי אומר שדין זה אינו להלכה. ועל פי זה תירץ את קושית התוס' בבבא קמא דף לח ע"א (ד"ה קראו) איך למדו תורה את הסרדיוטים של מלכות רומי.

²¹ אולם עיין בשו"ת שרידי אש חלק ב סימן נה עמוד תקנ שכתב שלדעת הרמב"ם שעיקר האיסור למסור דברי תורה לכותי הוא רק בסתרי תורה, ועכו"ם גופו אסור ללמוד רק בקובע לימוד תורה לחובה ולמצוה ועוסק בה כמו ישראל, אבל לא בלומד סתם מאהבת הכמה או להכיר תורתן של ישראל. שעיקר האיסור לעכו"ם ללמוד תורה הוא החשש שלא יבואו אח"כ ליטול התורה מישראל ולהכחיש יתרונו של ישראל בזה. וזהו המכוון בדברי חז"ל, שהיא להם מעין נערה המאורסה או כאשת איש (לשון הספרי) או מטעם גזל. והכוונה אחת היא – גזילת הברית שכרת ה' עם עמו לייחדו ולהפליאו מכל האומות.

²² בשו"ת משיב דבר (ח"ב סימן עז)

²³ בשו"ת רע"א (קמא סימן מא) שנשאל אם מותר ללמוד מקרא וסדר התפילה, עם ערל שבא להתנייר, והשיב אין בכוחו להתיר. הרי שאפילו מקרא, ואפילו למי שבא להתנייר אסר

²⁴ ממנ"א (סימן שלד ס"ק יז)

²⁵ כן מוכח מתוס' שם.

²⁶ אך יש לעיין דאולי את הסוגיות העמוקות אסור ללמדם כי אם קצור שו"ע וי"ל גם את הסוגיות העמוקות מותר ללמדם וראיה לכך ממסכת בבא מציעא דף קט ע"א שנאמר שם אמרוה קמיה דשבור מלכא. אמר להו אפריון נמטייה לר' שמעון, ופרש"י לי נראה שבור מלכא ממש, ומלך פרס היה ובקיא בדינים. וכו' וצ"ע איך למדו תורה עמו הרי אסור למסור דברי תורה לנכרים והשיב על כך מהר"ץ חיות. כיון דקיי"ל בריש מסכת ע"ז דשבע מצוות שלהן מותר ללמדם, לכן גם למדוהו האי הלכתא של ירק הצומח בין שתי גנות. ואעפ"י שהענינים הם עמוקים בכל זאת מותר, וכך בעניננו, ויעוין ביערות דבש (ח"ב דרוש ט ד"ה וזהו) ואולי אין להוכיח כל כך

הלכות הדרף היומי

מסכת חגיגה

י"א²⁷ שמותר ללמד שאינו יהודי אם אינו דרך קבע אלא בעראי, ומשום דרכי שלום.

י"א²⁸ שמותר ללמד גוי הבא להתגייר ויש אוסרים.

י"א²⁹ שכשכוונת הלומד הוא ללמוד בעצמו, ולמוסרם ליהודים הנמצאים שם, לא נאסר מחמת שנמצא שם גם נכרי ששומע.

להיתר מסוגיתנו, מאחר והיה בזה כבוד גדול לתורה, שהמלך הפרסי שיבחה את חכמי ישראל, וצ"ע. השוקי חמד בב"מ קיט.

²⁷ בטורי אבן כאן (ד"ה אין מוסרין) הקשה ממתני' בעבודה זרה (דף מד ע"ב) ששאל נכרי א' לר"ג, כתיב 'לא ידבק בידך מאומה מן החרם' מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי וכו'. א"ל אני לא באתי בגבולה. והיאך השיבו בדברי תורה. ותירץ דהא דאין מוסרין דברי תורה לגוי אסמכתא בעלמא היא ומדרבנן, וכיון שאין זה דרך קבע רק ד' עראי, ויש בו משום דרכי שלום לא גזרו רבנן. ע"ש

²⁸ המהרש"א בשבת (ח"א דף לא ע"א ד"ה אמר ליה) כתב ואין להקשות היאך למדו הלל תורה לגר קודם שנתגייר, י"ל דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה. אך בשו"ת רע"א (קמא סימן מא) חולק דבתוס' ביבמות (דף כד ד"ה לא בימי דוד), מוכח בהיפוך, דס"ל לתוס' דאסור ללמד קודם גירות. ועיין שו"ת שרידי אש חלק ב סימן נו עמוד תקט' במאירי לסנהדרין נ"ט, א (עמ' 229) כתב, שאם הנכרי עוסק בתורה לשם קיום מצוות, וכ"ש אם חקירתו לדעת לבוא עד תכלית שלימות תורתנו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר – מותר. ונראה דלאו דווקא אם בדעתו להתגייר בפועל ממש, אלא אפילו אם בדעתו שאם ימצאנה שלימה יקיימה בלבו ויוקירה ויכבדה ויפרסם את ערך חכמתה, נ"כ בכלל זה. וגם לשון הרמב"ם נוטה יותר להיתר באם הנכרי אינו מתכוין בלימודו לשם קיום מצות תלמוד תורה ולשם הוספה על דתו.

²⁹ בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קלב)

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>